

Les col·leccions a les biblioteques públiques de les comarques de Girona : Diagnosi i propostes d'optimització

Beca de recerca cultural
Convocatòria 2008
Diputació de Girona

Ciro Llueca i Carme Fenoll
Novembre 2009

Sumari

- 1. Introducció: el canvi de paradigma i la necessitat d'una aposta de consens**
- 2. Col·leccions: de la compra i la col·lecció física a l'accés i la prestatgeria virtual**
- 3. Panorama nacional i internacional de les col·leccions**
- 4. Diagnosi: les biblioteques de Girona, la cruïlla entre l'autonomia i la centralització**
- 5. Propostes 2010-2013: el treball en xarxa per a una gran comunitat d'usuaris**
- 6. Conclusions : cap al lideratge en el servei cultural de proximitat**
- 7. Bibliografia**
- 8. Annex**

1. Introducció: el canvi de paradigma i la necessitat d'una aposta de consens

La Diputació de Girona va adjudicar per mitjà de la Junta de Govern de 15 de juliol de 2008 una beca de recerca als bibliotecaris Carme Fenoll i Ciro Llueca per tal de dur a terme el projecte “Els fons documentals de les biblioteques: col·leccions, eines de selecció i usos, diagnosi i propostes d'optimització”.

La tasca del treball becat és establir una diagnosi de les col·leccions de les biblioteques públiques de la demarcació de Girona que pertanyen al *Servei de Lectura Pública de Catalunya*, i dels recursos i eines emprats per les biblioteques en el desenvolupament de les seves col·leccions, amb l'objectiu final d'elaborar una sèrie de propostes per l'optimització de les col·leccions de les biblioteques públiques de les comarques de Girona, que permeti als serveis centrals i les biblioteques de diferents dimensions i recursos gestionar les seves col·leccions de manera racional i coordinada.

Les premisses del nostre treball han anat encaminades a elaborar un document eminentment pràctic i directe. En el decurs d'aquest darrer any, hem seleccionat les idees que pensem poden ajudar a gestionar amb èxit les col·leccions de les biblioteques públiques de les comarques de Girona. No aportarem doncs, memòria de les dades numèriques de caràcter genèric ni desglossarem realitats individuals fàcilment extrapola-les al conjunt de biblioteques.

Sota el criteri de la revisió qualitativa a l'alça, el punt de partida és la combinació dels serveis tradicionals de les biblioteques públiques amb nous serveis que afecten sensiblement les col·leccions.

En les propostes que recull aquest treball s'aposta per la reorientació de les seccions documentals de les biblioteques públiques que pateixen i patiran de manera immediata una reducció d'ús per part de la comunitat d'usuaris, atesa la situació de biblioteca *de facto* híbrida (que conté col·leccions en formats i suports tradicionals) però que combina la consulta i el préstec del fons

tradicional amb una oferta creixent d'accés telemàtic a la descàrrega i ús de productes digitals.

La situació a Girona, malgrat una realitat que pot competir amb altres zones geogràfiques del país i de la resta de l'Estat, ofereix una diagnosi de treball autònom (sovint d'excel·lència) que funciona quan cada biblioteca dóna servei pel seu compte a una comunitat tancada d'usuaris per mitjà de les seves pròpies col·leccions. Però lògicament, quan la visió es realitza amb visió panoràmica i amb l'objectiu de donar servei de manera coordinada a una comunitat més gran (la dels municipis de les comarques de Girona) i necessàriament rendible (necessitat de justificar acuradament els recursos públics, on la Diputació de Girona és un pilar dels pressupostos destinats a les col·leccions), s'imposa la necessitat, al nostre entendre, de fixar polítiques comunes, de traçar fulls de ruta i, en definitiva, de treballar de manera cooperativa entre totes les biblioteques públiques.

El canvi doncs, depèn d'una sèrie de decisions polítiques i tècniques de risc. Perquè l'autonomia de les biblioteques de les comarques de Girona, que ha donat bons fruits en la prestació de serveis bibliotecaris a molts municipis, ha de deixar pas a una fórmula de treball cooperatiu que tingui en compte el global en donar serveis particulars, sense perdre, sempre que sigui possible, la identitat pròpia de cada biblioteca.

La resistència al canvi del personal és, sens dubte, l'element més evident que pot suposar un fre a una voluntat política i tècnica de treball en xarxa. La pedagogia en explicar el projecte, i els estímuls indirectes de l'administració provincial, han de ser els motors de l'acompanyament cap a un paradigma bibliotecari acord amb el canvi que s'està produint en els circuits clàssics de l'edició i la lectura.

2. Col·leccions: de la compra i la col·lecció física a l'accés i la prestatgeria virtual

La digitalització està canviant radicalment –i canviarà– el sector de les biblioteques públiques. La informació actualment és més abundant, més mutable, més ràpida, i més internacional. ¿Com afecta aquest canvi fonamental les col·leccions? el futur és incert. De fet, el futur immediat (a 5 anys) és efectivament incert, o millor dit, de transició. Perquè ens podem atrevir a afirmar que el futur, a llarg termini (10 anys), és evident: la digitalització ha de culminar, després dels anys de transició que calguin, amb la progressiva substitució dels formats (llibre, disc....) i suports (paper, electrònic...) actuals per l'accés a la informació *just in time*, a partir de la descàrrega de dades per via telemàtica. Caldrà veure si el suport de lectura seran aparells com els que avui s'expandeixen pel mercat (*ipod, ereader...*) o bé altres dispositius de lectura integral (àudio, vídeo, text) que combinin els seus usos amb els aparells telefònics o d'estacions de treball ofimàtiques portàtils.

Certament, l'anterior matís reflecteix que aquest futur a bastament tecnològic no és avui una realitat per la majoria d'usuaris de les biblioteques públiques. Però aquesta necessària transició cap al model digital pot ser més breu del que ens pensem. Fa només deu anys dels primers acords consorciats de compres conjuntes d'informació electrònica per part de les biblioteques universitàries. Però en l'informe *Library use of e-books: 2008-09 edition*¹, s'avaluen les dades procedents de vuitanta biblioteques o consorcis, públiques i universitàries, procedents dels Estats Units d'Amèrica (78%) i no. Algunes de les conclusions² són clares: entre el 2007 i el 2008 les compres de llibres digitals varen pujar un 36%. I l'aposta del sector editorial espanyol pel llibre digital ja és un fet, com es demostra més per les manifestacions dels editors a la darrera Fira de Frankfurt³ que per la seva producció real en aquests suports.

¹ <http://www.primaryresearch.com/200804281-Libraries--Information-Science-excerpt.html>. Un resum en català de l'informe és a <http://bdig.blogspot.com/2008/06/quins-llibres-e-compren-les.html>

² Anglada, L.. "Tenim llibres-e a les nostres biblioteques?". *Bdig (biblioteques digitals i cooperació)* 29 oct 2009, <http://bdig.blogspot.com/2009/10/tenim-llibres-e-les-nostres.html>

³ <http://www.lavanguardia.es/ciudadanos/noticias/20091017/53805590066/la-feria-de-frankfurt-se-rinde-a-las-posibilidades-del-e-book-apple-planeta-carmen-balcells-estados-.html>

Complementàriament i com apunta la lògica, les dades demostren que no tots els productes oferts avui a les biblioteques públiques tenen —i tindran—la mateixa acceptació en la seva transició al món digital. L'any 2008 i segons el referit informe, el 52% de les obres de referència consultades eren llibres digitals. El 56% dels llibres de temàtica científica, també. El 29% dels llibres de psicologia eren digitals. Però únicament el 20% dels llibres d'història eren digitals. I només el 10% obres de ficció.

La necessitat de comptar amb aparells de lectura per als nous formats, i l'oferta d'activitats formatives relacionades, marca una pauta de treball que pot significar, encara que tímidament, una aposta estratègica de les biblioteques públiques de la demarcació de Girona, que han de posicionar-se en una situació de lideratge tecnològic per *integrar* d'aquesta manera, seguint la terminologia *Econiana*⁴, la seva comunitat d'usuaris. La biblioteca pública, com a via d'alfabetització tecnològica dels usuaris, com a factor determinant en l'acompanyament de la societat cap a la normalització digital.

Seguint la tònica generalitzada a la majoria d'equipaments bibliotecaris europeus⁵, a la majoria de biblioteques públiques de la demarcació de Girona, determinades seccions de les col·leccions de la biblioteca estan patint dosis rellevants d'abandonament. La consulta a enciclopèdies, diccionaris, atles i directoris està essent monopolitzada pels serveis gratuïts a Internet. El préstec de la música enregistrada, filó dels últims deu anys en les xifres de préstec, pateixen un cert estancament a causa, podem sospitar, de la descàrrega de música per mitjà dels programes en línia de fitxers compartits, de la capacitat d'accedir en temps real a les discografies, via Internet, però també pel poc valor afegit que han aportat les biblioteques en la selecció, presentació i animació de les col·leccions discogràfiques, fruit de la no professionalització en aquestes tasques. Conseqüentment, una regularització i millora dels sistemes d'accés a la música i el cinema (que resisteix en el préstec la dinàmica de lleu retrocés de

⁴ Eco, U. *Apocalípticos e integrados ante la cultura de masas*. Barcelona : Lumen, 1968.

⁵ Exemple paradigmàtic són les biblioteques holandeses: Huysmans, Frank; Hillebrick, Carien (2008). *The future of the Dutch public library: ten years on*. The Hague: Netherlands Institute for Social Research, o britàniques: Grindlay, D.J.; Morris, A. (2004). "The decline in adult book lending in UK public libraries and its possible causes", *Journal of Documentation*, v. 60, n. 6, p. 632-657.

la música) per mitjà d'Internet pot arribar a impactar negativament en la demanda d'aquests documents procedents de les biblioteques públiques.

L'augment de l'oferta de llibres digitals, amb una generalització i millora dels aparells de lectura, pot canviar les necessitats i els hàbits del públic, com ha passat amb la telefonia mòbil.

Com han de respondre l'oferta de col·leccions documentals en les biblioteques públiques a aquest canvi de paradigma (accés personal, fàcil i ràpid a la informació)? La cooperació entre les biblioteques de la demarcació ha de comptar amb un full de ruta precís i consensuat, perquè el canvi de paradigma contempla intrínsecament un canvi de naturalesa.

Fins al moment actual, cada biblioteca pública ha basat la formació de la seva col·lecció des d'un criteri autònom, i amb la voluntat d'oferir un contingut universalista des de la seva capacitat individual: "de tot, per a tots", malgrat les nombroses excepcions pel que fa a l'especialització de cada ens bibliotecari. El nou paradigma té com a resposta més efectiva per part de les biblioteques el treball cooperatiu. I en conseqüència, el treball en xarxa, gens consolidat a la pràctica, ha de modificar bona part de la naturalesa de les col·leccions a les biblioteques públiques.

Les biblioteques de la província de Girona han comptat amb el suport compromès de la Diputació de Girona per la compra de fons documentals. L'actual posicionament de les col·leccions és fruit en molts casos d'un esforç pressupostari constant sobretot en els darrers cinc anys. El Ple de la Diputació de Girona de febrer de 2009 aprovava un pressupost de 650.000€ entre les 45 biblioteques del nostre estudi. L'any anterior n'aprovava un de similar en 625.000€ i el 2007, 767.000€. Aquests ajudes es sumen a les aportacions del *Ministerio de Cultura* per aquest mateix concepte.

El programa del *Servei de Biblioteques de la Diputació de Girona* té com a objectiu pal·liar el dèficit de documents d'alguns centres de lectura, mantenir els títols de les que no tenen dèficit i dotar les noves sales de col·leccions fundacionals. En concret, la Diputació de Girona aporta el 100% dels lots

fundacionals per a biblioteques noves i el 50% --la resta procedeix dels ajuntaments-- quan es tracta de manteniment de fons. La dotació econòmica aprovada es destina a la compra de fons documentals en els diferents formats, sempre a criteri de la biblioteca i en resposta a la especificitat de la seva situació (població, recursos, entre d'altres). La Diputació de Girona va ser pionera, en el seu moment, en la descentralització de les compres de fons, que va permetre a les biblioteques la gestió total dels recursos que els eren destinats.

Creiem que les biblioteques públiques han de formar la seva col·lecció a partir d'un criteri de xarxa, provincial en aquest cas, completat quan s'escaigui per la resta de l'estructura bibliotecària de país, basat en l'especialització de la seva oferta documental individual coordinadament amb la resta de biblioteques.

L'equilibri en el disseny global de la col·lecció documental a les biblioteques públiques de Girona ha de contemplar, lògicament, una oferta mínima de tots els camps del coneixement, per poder donar resposta ràpida a les consultes informatives o de lleure de perfil bàsic. Però aquesta dotació bàsica no pot esdevenir, com passa a l'actualitat, el pilar de la col·lecció de la biblioteca.

La identificació i posada en valor de recursos digitals a Internet propis de la comunitat local, siguin aquests de producció científica, educativa, cultural, social o de lleure; siguin aquests produïts per entitats consolidades, o per persones i col·lectius alienes a l'*status quo* formal de cada municipi o comarca; ha de permetre les biblioteques públiques teixir relacions de complicitat amb la societat en la que s'ubiquen, ampliant el radi d'acció des d'una estricta visió tradicional (autor+editor+lector) a una situació que s'emmarca en la democratització de la producció documental i que incorpora la filosofia 2.0 en la seva rutina diària. Coneixement, ficció, música i cinema creats per persones i col·lectius no professionals han d'incorporar-se als fons documentals de la biblioteca pública, obrint el paraigua de l'oferta cultural i del coneixement al món local.

El préstec interbibliotecari esdevé un element clau en la capacitat de les biblioteques de planificar la formació de col·leccions en xarxa. La normativa que regeix el sistema ha de ser consensuada, coneguda i complida de manera estricta, per garantir a l'intermediari (biblioteca) i especialment l'usuari final, que els documents que formen part del sistema de lectura pública són gratuïts i accessibles en terminis de temps acceptables, que estimem en 48h.

La visió integrada d'un model de formació de col·lecció de biblioteca pública, que permeti treballar de manera coordinada, sota criteris uniformes, amb l'objectiu de rendibilitzar recursos públics i optimitzar el servei de les biblioteques és una realitat a la majoria de països europeus als que anomenem habitualment avançats. Les biblioteques de les comarques de Girona tenen una bona oportunitat de fer front a aquest canvi gradual de model i demostrar de nou el caràcter innovador i compromès que han fet evident en els darrers anys.

3. Panorama nacional i internacional de les col·leccions

En els darrers quinze anys, les biblioteques catalanes han mirat cap al model nòrdic de biblioteques per a dissenyar els seus nous equipaments. Les dades estadístiques europees ens presenten el panorama de col·leccions fins a l'any 2002⁶. Ens trobem amb el mateix inconvenient que amb les estadístiques obtingudes a nivell espanyol: les realitats dels països són molt diferents i les fonts estadístiques també. La realitat dels usos de les biblioteques també s'ha vist modificada en els darrers set anys des dels darrers informes estadístics europeus. A Catalunya però, continuem emmirallant-nos sovint en el model nòrdic i anglosaxó de biblioteques. Un dels països pioners i més visitats i citats en els nostres models de biblioteques és Finlàndia. Actualment, Hèlsinki està optant per un nou model diferent de biblioteca pública, anomenat en català *La biblioteca 10*. Una moderna biblioteca del centre de Hèlsinki (Finlàndia) que a més de disposar d'una àmplia col·lecció d'enregistraments musicals, està equipada amb versàtils estacions de treball amb ordinador. Els 800 m² d'espai públic de la biblioteca 10 donen la benvinguda aproximadament a 50.000 clients per mes i és la biblioteca més popular de Hèlsinki. Obre tots els dies, un total de 78 hores setmanals. Les estadístiques dels usuaris de la biblioteca 10 són molt diferents a la de les altres sucursals: el 60% dels usuaris són homes i el 60% té una edat inferior als 30 anys. Dels usuaris, gairebé la meitat hi va per utilitzar el servei de préstec. Un nombre creixent d'usuaris visita la biblioteca per tal de crear la seva pròpia música, editar imatges i vídeos o per veure i escoltar les obres creades per altres clients en forma d'exposicions i actuacions.

Són els serveis que no estan relacionats amb les col·leccions els que estan atraient nous usuaris a la biblioteca. La connexió a Internet sense cable, amb combinació amb petites taules portàtils, el préstec d'auriculars, escàners, reproductors de DVD, lectors de targetes de memòria i de portàtils. Un servei que ha tingut molt èxit és l'organització de dies al voltant de mitjans de comunicació en altres biblioteques. Durant aquests dies el personal presenta la Web 2.0 al

⁶ Un recull exhaustiu és a: Merlo, J.A. *Las colecciones en las bibliotecas públicas en la Unión Europea*. Peñaranda: Fundación Germán Sánchez-Ruipérez, 2002. <http://www.bibliotecaspublicas.info/colecciones/coleccion/europa/merlo1.pdf>

públic i ofereix assessorament de com aprofitar les seves avantatges. Els residents locals han pogut escanejar fotos velles del barri i recordar històries que són posteriorment gravades. Les biblioteques s'estan convertint en centres culturals i de recursos per els ciutadans que contempla molt més que l'explotació de la col·lecció tradicional.

Si revisem la normativa internacional, el primer pal de palla que trobem són les *Directrius IFLA/UNESCO per el desenvolupament del Servei de biblioteques públiques* de 2001. Aquestes directrius inspiren la resta de normatives nacionals i els principis de treball. En el capítol quart de "Manteniment del fons" ens trobem amb alguns capítols rellevants per a l'estudi que ens ocupa i que fomentaran bona part de les nostres propostes:

4.1. *"La relació constant i la col·laboració amb la comunitat local contribuirà a l'assoliment d'aquest objectiu"*.

4.2. *"Totes les biblioteques públiques necessiten un document escrit que reculli la política de gestió del fons, aprovat per l'òrgan de govern"*

(...)

4.5. *Creació de continguts: El servei bibliotecari ha de crear continguts i preservar els recursos locals de la comunitat.*

Paral·lelament, el *Manifest de la Unesco de 2004 per a la Biblioteca Pública* assenyala que:

...tots els grups d'edat hi han de trobar materials que atenguin les seves necessitats. Els fons i els serveis han d'incloure tota mena de mitjans i tecnologies modernes, així com material tradicional. És fonamental que tinguin elevada qualitat i responguin a les necessitats i condicions locals.

Una altra dada interessant apareix amb freqüència en els mitjans de comunicació: el mes d'octubre de 2009 als Estats Units d'Amèrica, prop de 5.400 biblioteques públiques oferien ja llibres electrònics i audiollibres per a descàrrega dels usuaris. A aquesta iniciativa està contribuint la iniciativa de *Google Book Project*. El canvi generacional i els nadius digitals, els lectors electrònics de tota mena, l'*iPhone* i la tauleta d'*Apple* són algunes raons per

afirmar que amb la digitalització del llibre les biblioteques ofereixen nous serveis. Un model de lectura que està representant per a les biblioteques de la societat desenvolupada una revolució similar al que va viure amb la introducció generalitzada dels audiovisuals, és la introducció dels llibres digitals.

A nivell espanyol ens basem en el darrer estudi del responsable (2003) del *Centro de Desarrollo Sociocultural* de la *Fundación Germán Sánchez Ruipérez*, Hilario Hernández. Aquests estudis, encarregats per la *Subdirección General de Coordinación Bibliotecaria* del *Ministerio de Cultura* es basen en les dades estadístiques de les comunitats autònomes espanyoles que, lamentablement, no es presenten de manera actualitzada.

A banda de les divergències en la recollida de dades estadístiques, l'autor d'aquests estudis ens adverteix d'algunes inconsistències, errors o manca de dades directament. A mode de resum, podem dir que els primers anys del segle XXI, la millora quantitativa de les dotacions documentals de les biblioteques públiques de l'Estat espanyol ha continuat la dinàmica dels anys noranta, passant de disposar de 1,04 documents/habitant el 2000, a 1,21 l'any 2003. Bona part d'aquesta millora es causat per l'obertura de noves biblioteques. Les dades no poden ocultar importants diferències entre comunitats autònomes. Només Catalunya i Madrid superen els 20.000 documents com a mida mitjana de les seves col·leccions.

En el conjunt d'Espanya, la dotació de materials audiovisuals representa un 17,5% de les adquisicions realitzades. Però el més important: créixer no implica renovar-se. Les col·leccions de les biblioteques públiques espanyoles presenten un comportament acumulatiu, amb la inexistència generalitzada de polítiques t'expurga.

Amb la mirada espanyola, Catalunya se situa en una posició privilegiada. ¿Però quina és la nostra realitat interna? Per tal d'acotar i centrar aquest estudi varem decidir treballar només amb les quaranta-cinc biblioteques gironines integrades al *Mapa de Lectura Pública de Catalunya* i que pertanyen al SLPC. Aquestes

biblioteques estan subjectes als paràmetres i normatives legals vigents a Catalunya. Però la realitat catalana no és uniforme, sinó que presenta forces divergències. A la pràctica, ens trobem en dos models diferents de gestió : les biblioteques que pertanyen a la província de Barcelona es basen en el model de la *Xarxa de Biblioteques de Barcelona*. Per la resta de províncies, la realitat és diferent i s'empara en els criteris del *Servei de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya* i contempen una gestió municipalitzada més plena.

Podem parlar en primera instància del treball dels serveis de biblioteques i en segona instància la gestió de col·leccions directa de les biblioteques públiques. Expliquem breument quines són les gestions de col·leccions del *Servei de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya*, del *Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona* i del *Consorci de Biblioteques de Barcelona*.

El *Servei de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya*, i concretament des de la *Subdirecció General de Biblioteques*, gestiona els temes de selecció de fons a partir del SIS (Servei d'Informació Selectiva⁷). La base de dades del SIS integra la informació elaborada per l'equip de treball de bibliografia del *Servei del Sistema de Lectura Pública de Catalunya* conjuntament amb els responsables de gestió de la col·lecció de les centrals territorials de Girona, Lleida, Tarragona i Terres de l'Ebre. La tria de les obres pretén facilitar el treball bibliogràfic i la gestió de les col·leccions de les biblioteques públiques. El SIS engloba tres apartats: el primer una base de dades (que recull de tots els registres) que actualment s'està actualitzant i millorant a l'espera del canvi de programari de biblioteques (Millenium); el segon, bibliografies de novetats; i el tercer, bibliografies temàtiques, cadascuna és el lot bàsic de la seva matèria. Els lots bàsics es poden consultar a partir d'unes determinades cerques i divideixen en tres grups les cerques.

La *Subdirecció de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya* està treballant en l'elaboració de pautes per a diferents aspectes de la col·lecció però fins el 2010 no es preveu tenir-ne els resultats.

⁷ <http://www.gencat.cat/cultura/SIS>

Pel què fa als recursos electrònics, es dona accés a tots els recursos electrònics a partir de la *Biblioteca electrònica*⁸. Per al 2010 és previst disposar d'un cercador que permeti optimitzar l'accés als recursos electrònics a partir d'una única interfície. De moment però, només són accessibles des dels punts de treball de les biblioteques.

El *Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona* va editar l'any 2003 el document de desenvolupament de la col·lecció del *Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona*⁹. Es tracta d'un document molt complet on es reflecteix el compromís públic del servei provincial amb la política de selecció que s'estableix. Es fixa l'àmbit d'actuació en l'aportació de la col·lecció inicial i el manteniment de les col·leccions. També es defineixen els criteris de selecció dels fons i s'ofereix un marc general que permet a cada biblioteca definir la seva pròpia política de selecció, coneixent quin és el suport que rep de la Diputació de Barcelona i quins són els criteris de selecció que s'aplicaran. La Diputació de Barcelona des de l'any 1997 en els convenis que signa amb els municipis contempla dos eixos en relació a l'elaboració de la col·lecció: la Diputació de Barcelona aporta el fons inicial i manté el fons bàsic de forma constant. A aquest manteniment, s'hi suma un 50% d'aportació des dels municipis que, per mitjà de les seves biblioteques, té la responsabilitat d'incrementar i adequar la col·lecció a les característiques especials de la seva població. Aquest fet permet treballar en economia d'escala i aprofitar les avantatges d'un sistema centralitzat: majors descomptes i més possibilitats de proveïdors, disponibilitat de personal especialitzat a la selecció, elaboració de processos tècnics complets, etc. En general, aquest sistema suposa un estalvi de treball intern per les biblioteques.

El *Consorci de Biblioteques de Barcelona*, d'altra banda, està preparant un document de gestió de col·leccions que publicaran a finals de l'any 2009¹⁰.

⁸ <http://www.gencat.cat/cultura/bibliotecaelectronica>

⁹ <http://www.diba.es/biblioteques/treballenxarxa/quefem/xarxabiblioteques/coleccio.asp>

¹⁰ Aquest document no està disponible en el tancament d'aquest treball. Novembre 2009.

Mentrestant, el sistema es basa en el model de política de col·leccions ja referit, de la Diputació de Barcelona.

A banda de les normatives i aplicacions reals en el camp de la gestió dels fons, hi ha una pregunta de base que ens interessa: ¿Com volen els ciutadans que siguin les col·leccions de les biblioteques públiques?

L'anàlisi més recent i acurat ens el proporcionen els resultats del procés participatiu *Imagina la Biblioteca del segle XXI*¹¹, una iniciativa de la *Subdirecció General de Biblioteques del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació*. L'objectiu d'aquest procés era recollir les aportacions del màxim nombre possible de persones relacionades amb el món de la biblioteca per tal de millorar el funcionament del *Sistema de Lectura Pública*.

Aquest procés, en la seva fase pública es va presentar a través del portal referenciat a peu de pàgina, i es va estructurar en set blocs temàtics. Cada bloc temàtic disposava d'una enquesta que després es va sotmetre a la valoració de professionals i ciutadans. A la pràctica, tot i ser un procés obert a tots els ciutadans, els resultats vénen donats en un percentatge molt alt per les opinions dels professionals. A cada enquesta es podien valorar idees i activitats relacionades amb aquests blocs. Les conclusions van fer-se públiques el 30 de març de 2009. De l'enquesta sobre Gestió del fons se'n van extreure les següents conclusions i recomanacions a elevar tant als serveis nacionals, com als regionals i a les biblioteques i ajuntaments:

- Als Serveis nacionals: se'ls demanava una sèrie de models de documents i línies de treball: esporga i donatius centraven les demandes. La creació de plataformes de difusió i intercanvi entre les biblioteques i els serveis regionals, la coordinació de grups de treball, el reforç de la CEPSE. Un tema innovador representa el desenvolupament de polítiques destinades a municipis de menys de 3.000 habitants i l'optimització dels recursos 2.0.

¹¹ <http://www.imaginalabiblioteca.cat/>

- Als Serveis regionals: algunes de les peticions anaven encaminades a treballar per difondre les especialitzacions del seu territori i propiciar-ne de noves. També una major coordinació amb els serveis de la CEPSE i la participació activa mitjançant grups de treball en l'elaboració de bibliografies temàtiques.
- Biblioteques i ajuntaments: als organismes locals es proposa treballar per a l'especialització i el contacte entre centres especialitzats. Es reivindica la creació d'un document de política de col·lecció oficial, el reforç de les seves col·leccions locals i la coordinació amb altres serveis d'informació locals.

Algunes de les conclusions que es desprenen de l'iniciativa *Imagina* també estan desenvolupades en el present treball. Creiem que la comunicació fluïda i constant entre els serveis nacionals i regionals i les biblioteques és la clau per a la millora constant. Processos participatius, creació de comissions de millora, la major implicació dels professionals de primera línia en les decisions estratègiques és un punt important per abordar el canvi de paradigma.

4. Diagnosi: les biblioteques públiques de Girona, la cruïlla entre l'autonomia i la centralització

La gestió de les biblioteques públiques municipals de la nostra província recau en l'administració local. La Llei 4/1993, de 18 de març, del Sistema de Lectura Pública de Catalunya, determina la unificació en un sol sistema de lectura pública de les xarxes bibliotecàries dependents de les diverses administracions, i obre la possibilitat que les xarxes privades s'integrin en el sistema.

Aquesta unificació es realitza atribuint als municipis un paper principal en la gestió de les biblioteques públiques, d'acord amb la Llei 8/1987, del 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya, que estableix que els ajuntaments han d'assumir la infraestructura bibliotecària com una de llurs prioritats. La Llei dibuixa la lectura pública seguint el model d'ordenació territorial i va seguida del mapa bibliotecari i d'unes propostes d'actuació econòmica destinades a completar, entre les diferents administracions, les mancances culturals existents en el camp de les biblioteques.

Amb voluntat ordenadora, aquesta Llei distribueix les responsabilitats de gestió entre les administracions: atribueix a la Generalitat les responsabilitats que es refereixen a les infraestructures qualificades de nacionals i atribueix als municipis i a les comarques les responsabilitats que es refereixen a la lectura pública. Finalment, la Llei regula els serveis corresponents de suport, que han de garantir l'assistència i la cooperació a les biblioteques del Sistema de Lectura Pública, per tal que puguin complir adequadament llur funció.

Concretament, a l'article 39 de les Competències dels municipis s'especifica que els municipis s'encarreguen de:

Crear, regular, organitzar i gestionar les biblioteques de titularitat municipal, d'acord amb les normes establertes per llei o per reglament i d'acord amb el Mapa de Lectura Pública.

La darrera actualització del *Mapa de Lectura Pública* de les comarques gironines, de 31 de maig de 2008, dibuixa l'estat les biblioteques públiques de

la demarcació, alhora que projecta l'escenari comarcal ideal, resultat de l'aplicació dels estàndards del *Mapa*, en relació al nombre de documents, la superfície, el personal i l'horari.

L'anàlisi del nombre de documents, d'acord amb el *Mapa* i en la data referida, presenta uns resultats amb grans diferències entre comarques, i un total que compleix amb escreix els estàndards que recull el *Mapa*.

Comarca	31 maig 2008	Estàndards	Diferència
Alt Empordà	87.945	224.270	-136.325
Baix Empordà	274.860	258.174	+16.686
Cerdanya	34.292	22.373	+11.919
Gironès	592.522	338.555	+253.967
Pla de l'Estany	46.112	56.252	-10.140
Ripollès	86.117	48.503	+37.614
Selva	226.069	334.510	-108.441
Total	1.347.917	1.282.637	+65.280

Les diferències entre comarques, però, són causades per elements que distorsionen els resultats de l'anàlisi, com ara biblioteques dotades molt per sota dels estàndards (La Bisbal d'Empordà, per exemple), o molt per sobre (Calonge, per exemple), comarques en les quals falta la construcció de diverses biblioteques (Alt Empordà, per exemple), comarques en les quals hi ha ubicada una biblioteca que per la seva particularitat històrica fa variar sensiblement la xifra de subtotal (Biblioteca Pública de Girona), etc.

En la pràctica, a més, l'anàlisi que contempla el *Mapa* és únicament quantitatiu i no té en compte una pràctica bàsica, pendent a la majoria dels nostres equipaments bibliotecaris, com és la necessitat de dur a terme pràctiques periòdiques de tria i expurga.

Pel que fa als estàndards¹² que contempla el Mapa, s'atorguen segons la població del municipi.

Distribució del fons a les biblioteques locals

	municipis 3.000 hab.	municipis 5.000 hab.	municipis 10.000 hab.	municipis 20.000 hab.
Docs./hab. (ràtio municipal)*	3	2,5	2,5	2
Fons general total	6.750	9.750	19.500	32.000
Coneixements	3.350	5.350	10.700	17.000
Ficció	1.700	2.450	4.900	8.000
Música i imatge	1.700	1.950	3.900	6.400
Fons infantil total	2.250	2.750	5.500	8.000
Coneixements	800	950	1.900	2.800
Ficció	1.000	1.300	2.600	4.000
Música i imatge	450	500	1.000	1.200
Fons total	9.000	12.500	25.000	40.000
Títols de diaris i revistes	75	90	120	180

* Documents de lliure accés.

Distribució del fons a les biblioteques centrals de xarxes urbanes

	municipis 30.000 hab.	municipis 50.000 hab.	municipis 100.000 hab.	municipis 200.000 hab.
Docs./hab. (ràtio municipal)*	2	2	2	1,5
Fons general total	36.000	49.200	84.000	100.800
Coneixements	19.800	27.050	48.750	58.500
Ficció	9.000	12.300	20.150	24.200
Música i imatge	7.200	9.850	15.100	18.100
Fons infantil total	9.000	10.800	16.000	19.200
Coneixements	3.250	4.100	6.400	7.900
Ficció	4.500	5.400	8.000	9.600
Música i imatge	1.250	1.300	1.600	1.700
Fons total	45.000	60.000	100.000	120.000
Títols de diaris i revistes	180	200	240	260

En el moment que s'assoleixen les ràtios considerades òptimes per a la prestació de serveis, la biblioteca ha de tendir al creixement zero (tenint en compte l'augment de la població per mantenir adequadament la ràtio documents per habitant especificada), mitjançant la incorporació de nous

¹² Nieto, J.; Vilagrosa, E. *Els nous estàndards de biblioteca pública de Catalunya 2008*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2008.
http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/DGCC/.../estàndards_catala.pdf

materials i la retirada del material obsolet. Amb una pràctica correcta i constant d'esporga i adquisicions, el fons s'hauria d'haver renovat completament en un màxim de deu anys.

Tot i treballar amb les estadístiques de totes les biblioteques del *Mapa de Lectura Pública de Girona*¹³, els autors varem considerar pertinent treballar individualment amb un grup mostra de biblioteques que partís de situacions més equilibrades, per poder sistematitzar i extreure conclusions amb més profunditat, i obtenir així una anàlisi qualitativa¹⁴, per complementar les dades quantitatives del Mapa.

La tria de les vuit biblioteques és representativa del total de la demarcació:

- Biblioteca de Tossa de Mar (àrees 5.000 habitants)
- Biblioteca de Castelló d'Empúries (àrees 10.000 hab.)
- Biblioteca de Banyoles, Roses i Palafrugell (àrees 20.000 hab.)
- Biblioteca de Girona-Ernest Lluch i Salt-Central (àrees 30.000 hab.)
- Biblioteca de Figueres (àrees 50.000 hab.)

Les principals conclusions de l'anàlisi qualitatiu són:

- A. Les biblioteques públiques compleixen els paràmetres quantitatius que marca el Mapa de Lectura Pública : 8/8 pel que fa al nombre de volums, i 7/8 pel que fa a la ràtio dels estàndards 2008.

Biblioteca	Nombre de documents			
	2005	2006	2007	2008
Banyoles	35.665	43.869	46.112	48.613
Castelló d'Empúries	5.917	15.118	19.516	24.270
Figueres	62.889	74.836	80.620	88.681
Girona	34.013	41.868	45.167	44.570
Palafrugell	32.458	41.803	45.958	50.853
Roses	29.066	39.107	42.690	43.742
Salt	40.614	47.442	51.353	55.273
Tossa de Mar	10.926	0	17.174	18.239

¹³ Catalunya. Departament de Cultura. Mapa de Lectura Pública de Catalunya [en línia]. [Barcelona]:Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, cop. 2003. <http://www20.gencat.cat/portal/site/CulturaDepartament>.

¹⁴ S'ha dut a terme entrevistes amb les directores d'aquesta mostra de biblioteques a partir d'un formulari (vegeu Annex 1, maig-setembre 2009).

- B. Les col·leccions de les biblioteques ni es revisen ni actualitzen sistemàticament. Generalment no es produeixen accions de tria i esporga.
- C. Les col·leccions es presenten a les biblioteques seguint una versió simplificada de la Classificació Decimal Universal, amb adaptacions individualitzades per a fons específics (música, cinema, infantil, etc.), que sovint es completen amb la creació de centres temàtics d'interès.
- D. Ni les adaptacions individualitzades de la CDU per a fons específics ni els centres d'interès existents a les biblioteques no responen a un criteri unificat¹⁵.
- E. Les biblioteques no disposen d'eines per conèixer els percentatges de fons que tenen en les diferents llengües de la comunitat¹⁶.
- F. La majoria de biblioteques no disposen de política d'adquisicions o carta de col·leccions¹⁷.
- G. El personal responsable de selecció no té formació específica de tots els camps que conformen la col·lecció que gestiona ni disposa de personal bibliotecari expert en totes les matèries que selecciona¹⁸.
- H. Els professionals responsables de les biblioteques coincideixen en l'ús de les eines emprades per a la selecció de fons:
 - a. Bibliografies selectives i de novetats del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya.
 - b. Revistes i suplementes especialitzats.
 - c. Pàgines web i blocs especialitzats, comercials i públics.
 - d. Consell de llibreters i proveïdors¹⁹.
- I. Les biblioteques generalment no compren a proveïdors locals (amb l'excepció dels proveïdors que conformen l'UTE guanyadora del darrer concurs públic), ni compren per Internet.
- J. No existeix cap consell assessor municipal en funcionament²⁰.

¹⁵ Un exemple que il·lustra el mateix concepte: a Salt es titula "Aprenem", a Palafrugell "Formació" i a Girona-Lluch "Feina i Formació".

¹⁶ Aquest fet podria canviar amb la implementació del programa Millenium, previst gener de 2010.

¹⁷ En 4 de 8 casos les biblioteques compten amb un breu guió, elaborat pel personal de la biblioteca, que exerceix de carta de col·leccions. No es fa difusió de la informació però tampoc s'amaga el contingut.

¹⁸ Generalment, el bibliotecari responsable delega part de la tasca de selecció entre tot el personal de la biblioteca, tenint en compte els interessos dels treballadors, el punt de treball final o la seva especialització.

¹⁹ Les visites de proveïdors i distribuïdors a les biblioteques és una constant en la jornada laboral dels responsables de la biblioteca.

²⁰ A Banyoles es va crear un consell de lectura municipal, però no va tenir continuïtat.

- K. Les biblioteques generalment no identifiquen recursos digitals locals ni temàtics²¹.
- L. Les biblioteques generalment no elaboren continguts digitals propis²².
- M. El servei de préstec és clau per la dinamització de les col·leccions. A les biblioteques públiques de la demarcació, la tendència segueix a l'alça.

Biblioteca	Nombre de préstecs		
	2006	2007	2008
Banyoles	67.585	70.196	74.473
Castelló d'Empúries	7.693	15.875	19.327
Figueres	139.010	138.932	193.462 ²³
Girona	83.336	83.715	84.161
Palafrugell	53.012	50.819	53.388
Roses	57.911	63.836	66.264
Salt	20.743	0	0
Tossa de Mar	0	8.425	18.275

- N. Contràriament a la tendència generalitzada arreu d'Europa, el préstec de documents audiovisuals a les biblioteques de la demarcació és molt elevat (mitjana anual 33,5%) i no experimenta trajectòria descendent. Es manté, en un percentatge molt menor (mitjana anual 10,3%) i lleugerament descendent, la música enregistrada.

Tipus document i % préstec	2006	2007	2008	2009 (24/11/09)
Audiovisual	31,6%	32,5%	35,5%	34,6%
Sonor	13,3%	10,7%	8,9%	8,1%

- O. La majoria de biblioteques reben assíduament sol·licituds de donacions de fons personals. Generalment no tenen a la seva normativa un tractament específic per la gestió de donatius, però sí documents d'acceptació que signen els donants.

²¹ Destaquem exemples de les excepcions: les Biblioteques de Salt amb el fons local, la Biblioteca de Figueres amb el fons de música local, o la Biblioteca de Palafrugell amb el fons artístic.

²² 7 de les 8 biblioteques tenen web pròpia o bé bloc propi, que complementen amb pàgina a Facebook, etc.

²³ El 23 d'abril de 2008 es va implantar a Figueres la "Biblioteca sense límits", eliminant el nombre màxim de documents en préstec per carnet.

5. Propostes 2010-2013: el treball en xarxa per a una gran comunitat d'usuaris

L'evolució de les biblioteques públiques de les comarques de Girona ha d'anar lligada a les necessitats dels usuaris a les que serveixen. Les biblioteques públiques s'han d'encaminar a servir de la forma més eficient als usuaris que les estan usant actualment i també a les que no les estan utilitzant. Les possibilitat de l'encaix entre les col·leccions tradicionals en paper i les col·leccions digitals presenta diferents possibles cronologies. Ara bé, una ullada al nostre entorn més proper, la consulta als experts i la nostra aportació professional ens indica que el més recomanable és l'adopció de mesures prioritàries per adequar el més aviat possible les nostres col·leccions a l'entorn digital. Tanmateix, estem convençuts que els professionals bibliotecaris s'encarregaran que la convivència de suports i usos sigui viscuda sense efectes traumàtics. Malgrat que els canvis no siguin immediats, sí que apostem per oferir un grup de mesures a implementar a curt termini: 2010-2013, per a totes les biblioteques del *Servei de Lectura Pública* de les comarques de Girona.

5.1. Cap a la col·lecció híbrida

D'acord amb la tendència relatada en els preliminars del treball, amb les recomanacions realitzades en altres treballs similars, i les característiques de les biblioteques públiques de la demarcació de Girona, les col·leccions de les biblioteques han d'esdevenir híbrides, en un context de paritat entre els suports tradicionals i el digital.

Per fer-ho possible, s'apunten les següents accions, basades en la substitució o en la complementació dels fons actuals per estacions de treball, prèvia selecció, formació, presentació dels accessos i elaboració de guies d'autoformació:

- Substitució de les seccions referencials tradicionals per estacions de consulta a obres de referència digitals, incloent-hi directoris, enciclopèdies, diccionaris, atles i mapes.
- Substitució de les seccions de literatura grisa i memòries institucionals i administratives per estacions de consulta amb accés a aquesta documentació en línia.
- Substitució de les hemeroteques genèriques per estacions de consulta a hemeroteques digitals, prèvia subscripció a serveis de clipping digitals.
- Digitalització de les hemeroteques locals i consolidació del dipòsit Pandora com a hemeroteca local de les comarques gironines; substitució de l'accés a les hemeroteques locals per estacions de consulta al dipòsit Pandora.
- Substitució de les seccions de Dret per estacions de consulta a bases de dades digitals, prèvia subscripció a aquests serveis. Les subscripcions a recursos electrònics haurà d'estar sempre consensuat amb la política de subscripcions de la Subdirecció General de Biblioteques. Tanmateix, caldrà reflexionar des de la perspectiva provincial quins són els recursos preferents que s'adeqüen a la demanda dels usuaris i quina orientació es vol donar a aquestes seccions.
- Complementació de les seccions de premsa diària amb espais d'informació d'actualitat formats per pantalles fixes on es combina visualització de canals de televisió d'informació nacional i internacional i estacions de treball per a consulta de diaris nacionals en línia.
- Accés preferent (alta resolució) a arxius de televisió (TVC a la carta, TVE a la carta) des d'estacions de treball de les biblioteques públiques de la demarcació.

5.2. Cap a l'accés, en substitució de la compra

Tradicionalment, la compra de documents ha estat l'eix bàsic d'accés a la informació, per part de les biblioteques públiques. Combinar, i en alguns casos, substituir la fórmula de compra per la negociació de l'accés (subscripcions, abonaments, *pay per view*) fa necessari la creació de grups de treball interbibliotecari amb personal de suport que tingui coneixements legals i

d'aquest tipus d'accessos, per negociar amb proveïdors i editorials de manera centralitzada. A la vegada, cal anar preveient apartats pressupostaris que contemplin aquesta mena de subscripcions i els aparells electrònics que ho fan possible.

5.3. Cap al llibre digital

El llibre digital, entès com la lectura de fons bibliogràfics de format tradicional però suport digital, per mitjà d'aparells electrònics, experimentarà un creixement molt important en els propers tres anys, a causa de dos factors determinants:

La capacitat d'aquests aparells de contenir gran nombre de documents, substituint l'hàbit de l'usuari de carregar un llibre prèviament seleccionat en els seus trasllats ; se suma a la capacitat d'impacte d'un enginy modern, que tindrà gran acceptació en el públic jove i en les persones gran lectores.

Aquest creixement podria ser superat, acabat un període raonable (3 anys), amb la comercialització d'enginyers que combinin capacitat lectora amb altres aplicacions (telefònica, vídeo).

Es recomana situar les biblioteques públiques de la demarcació en una posició de lideratge en la implementació d'aquests enginyers, per mitjà de la possibilitat de descàrrega in situ de llibres digitals, amb els condicionants legals que contempli la subscripció; i per mitjà del préstec d'aparells lectors als usuaris.

Per fer-ho possible, s'apunten les següents accions:

- Subscripció centralitzada de llibres digitals als proveïdors de llibre en català i castellà.
- Accés en condició restrictiva a subscripcions de llibres digitals del *Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya*.
- Accés a llibre científic i tècnic de les editorials universitàries.
- Digitalització i creació de dipòsits de llibre digital local.
- Identificació i accés a llibreries digitals gratuïtes (*Google Book Project*).

- Identificació i accés a llibre digital no convencional, creat defugint el model tradicional –lectura seqüencial textual--, i que incorpora multimèdia.

5.4. Cap a l'especialització temàtica

A partir dels lots bibliogràfics bàsics, que contemplen una selecció mínima dels llibres que permeten accedir a cadascun dels temes del coneixement universal, cal abordar l'especialització de les biblioteques públiques de la demarcació. Aquesta especialització ha de ser realitzada a partir d'una visió panoràmica i dirigida, però consensuada i sensible a la realitat de cadascun dels municipis.

L'objectiu últim és contemplar el conjunt de biblioteques com una única col·lecció documental, a la qual els usuaris tenen accés gratuït i ràpid.

Per fer-ho possible, s'apunten les següents accions:

- Identificació dels lots bàsics i les temàtiques d'interès per a l'especialització.
- Reunions d'abordament de la qüestió amb els responsables de les biblioteques públiques.
- Preparació dels mètodes i processos d'intercanvi d'informació (préstec bibliotecari, identificació i actualització de l'accés als recursos digitals).
- Mapatge conceptual en les biblioteques de la demarcació.
- Identificació dels recursos documentals que configuren l'especialització temàtica de cadascuna de les biblioteques.
- Assignació de recursos en relació al grau de compliment del mapatge en la selecció i adquisició de fons documentals.
- Seguiment de l'actualització

5.5. Cap a la biblioteca en xarxa

La visió d'una col·lecció integrada en les diverses biblioteques públiques de la demarcació de Girona passa necessàriament per un sistema eficaç d'accés als

fons documentals repartits entre els diverses seus, complementat amb el servei de préstec existent al *Servei de Lectura Pública de la Generalitat de Catalunya* i els fons proveïts pel *CEPSE*.

Malgrat que el desenvolupament del sistema de préstec interbibliotecari a nivell nacional té el seu propi recorregut, és inevitable el reforçament del sistema d'aquest tipus de préstec a la demarcació, per mitjà de l'establiment d'acords integrals amb empreses de missatgeria, que permetin l'intercanvi de documents en 48h des de qualsevol punt de la demarcació, a partir del finançament del servei en base al pressupost de la Diputació de Girona, municipis i, en últim cas, usuari final.

5.6. Cap a la difusió de l'informació local

La informació local és un dels puntals d'especialització de cada equipament bibliotecari. Des d'una visió àmplia de les temàtiques a cobrir (històrica, social, cultural, esportiva, mediambiental, etc.), les biblioteques públiques han d'estar especialitzades, en primera instància, en la informació relativa als seus propis municipis i àrees geogràfiques de referència.

Per fer-ho possible, es proposa la creació (identificació, accés, manteniment) de les següents eines, en col·laboració amb els arxius i museus locals:

- Repertoris locals (equipaments, entitats, empresarial)
- Fons d'història i patrimoni local
- Fons de música local
- Fons d'imatge local
- Fons audiovisual local
- Informació turística i de coneixement del medi
- Informació de lleure: què fer?

Actualment, les experiències d'elaboració pròpia de continguts digitals són molt escasses. Destaquem per exemple, el treball a les Biblioteques de Salt amb el

fons local²⁴, la Biblioteca de Figueres amb el fons de música local²⁵ o la Biblioteca de Palafrugell amb el fons artístic²⁶.

5.7. Cap a l'expertesa en la selecció de fons

Es proposa la definició d'una Comissió assessora de selecció que doni suport als responsables de la selecció de les biblioteques de la província. Aquesta Comissió estaria formada per experts i intel·lectuals del nostre entorn, professionals de l'edició i un Grup de treball de bibliotecaris de la província. Els resultats que es buscarien anirien encaminats a:

- Donar a conèixer noves eines de novetats i seleccions bibliogràfiques.
- Concentrar les presentacions dels distribuïdors i proveïdors d'editorials (minimitzant així el "porta a porta" a les biblioteques) per a poder rendibilitzar més el temps dels professionals de les biblioteques.
- Augmentar les possibilitats d'establir estratègies de gestió en xarxa dels fons, disseny de projectes cooperatius en l'entorn de les nostres comarques.

5.8. Cap a l'estímul de lleure a partir de la cultura

Les col·leccions de les biblioteques públiques de la demarcació tenen l'objectiu de garantir accés a la informació, i a la cultura, en el sentit del lleure. Crear i mantenir les col·leccions ha de ser necessàriament complementat amb el reforç a les accions dirigides a motivar l'accés a la literatura, la música i el cinema.

El servei tradicional de la "recepta cultural", l'assistència personalitzada del personal de la biblioteca cap a l'usuari, que vol iniciar-se o ampliar els seus coneixements en una temàtica, autor, o gènere determinat, ha de comptar amb certa especialització, professionalització, del personal de les biblioteques, en col·laboració amb experts i usuaris que poden donar servei al conjunt de les biblioteques, a partir de la creació d'eines (guies de lectura, recomanacions

²⁴ http://www.bibgirona.net/salt/col_local/local.htm

²⁵ <http://www.bibliotecadefigueres.cat/CLocal/CLMusica.aspx>

²⁶ <http://www.arteca.cat>

personalitzades, videorecomanacions) que contemplin una visió multimèdia de cada temàtica cultural.

L'objectiu és dotar els usuaris de les eines per poder ampliar l'ús de la cultura (literatura, música, cinema, per exemple) gràcies a uns itineraris realitzats des de l'expertesa, que permetin obrir, i consolidar, la descoberta d'autors i gèneres concrets.

5.9. Cap al préstec sense límits

A partir de l'experiència de diverses biblioteques públiques europees (essent la pionera la del municipi francès d'Albi, 45.000 hab.), la Biblioteca Fages de Climent, de Figueres, va obrir el servei de préstec de manera il·limitada el 23 d'abril de 2008. En la pràctica, equival a retirar els condicionants del nombre de documents que poden sortir en préstec per cada carnet d'usuari, amb les limitacions pertinents que afecten a determinats documents, excepcionalment. Enguany, Biblioteques de Barcelona han ampliat el servei de préstec fins als 30 document per carnet durant 30 dies.

La tendència, per tant, ha de recaure en la responsabilitat del propi usuari a l'hora de triar el nombre de documents que necessita per ampliar els seus coneixements o bé les seves estones de lleure cultural. L'experiència en aquests municipis indica que l'autocontrol per part de l'usuari és eficaç, a l'hora que les biblioteques públiques experimenten un creixement en les xifres de préstec.

Conscients de les reticències que generen aquests canvis entre els professionals, proposem la unificació de criteris sota un model comú -30 documents/30 dies- per el proper any 2010, per abordar en segona fase la obertura tota de restriccions.

5.10. Cap al desenvolupament en competència informacional

Les biblioteques públiques han de contribuir a dissoldre la fractura digital existent entre determinats sectors de la societat, que per coneixements

adquirits, hàbits d'autoaprenentatge, o realitat professional, tenen accés permanent a l'ús de les tecnologies de la informació i les noves capacitats lectores i informacionals; i aquells segments que per voluntat o pròpies circumstàncies es troben al marge o en fase de preaprenentatge de les competències lectories i informacionals.

Per això, les col·leccions contingudes als equipaments bibliotecaris, i els serveis relacionats amb aquestes col·leccions, han de reflectir la voluntat de formar les persones excloses i dotar d'un acompanyament des de la realitat actual a la tendència de futur immediat, reflectida en els preliminars d'aquest treball.

Per fer-ho possible, es fa la creació d'espais d'aprenentatge i alfabetització informacional, assistits per materials d'autoaprenentatge i breus sessions formatives a càrrec de personal bibliotecari o itinerant.

L'objectiu és garantir un coneixement dels components bàsics de les tecnologies d'informació i comunicació, en el major percentatge possible de la població de cada municipi: ús d'una estació de treball, accés a Internet i les seves aplicacions, telefonia mòbil, etc.

5.11. Cap a l'ampliació a nous documents

Tal com va succeir en les darreres dècades, amb la incorporació de música i cinema a les biblioteques públiques, les col·leccions actuals han de veure's complementades amb nous documents: jocs d'ordinador, literatura multimèdia, programes informàtics (de creació de pàgines web, d'Autocad, de creació de vídeo, d'estadística, etc.), audiollibres, etc.

5.12. Cap al suport a la tria i l'expurga

Les col·leccions de les biblioteques públiques han d'estar sotmeses a una revisió permanent per mitjà de tècniques de tria i expurga. La tria coordinada i en lligam amb les centrals de biblioteques i la CEPSE han de permetre l'oxigenació dels fons bibliotecaris i la renovació de les col·leccions, tothora que

l'accés a materials de baix ús està garantida pels serveis nacionals. El mes de desembre de 2008, Aurora Vall i Àngels Rius publicaven un pràctic manual²⁷ d'esporga enfocat a les biblioteques catalanes. Recomanem la implementació de les seves propostes a les nostres biblioteques amb un calendari, una parametrització i un seguiment per part dels Serveis Regionals.

5.13. Cap a una gestió amable dels donatius

La gestió dels donatius repeteix els mateixos processos a totes les biblioteques. Recomanem la redacció d'un protocol d'actuació que serveixi de referència a l'hora de gestionar la recepció i el tractament d'aquests materials, així com les referències als beneficis fiscals derivats de la cessió de béns a les administracions públiques.

5.14. Cap a la participació de la comunitat en la formació de col·leccions

Malgrat l'escàs èxit d'aquestes iniciatives, quan han estat liderades exclusivament des de la política, pensem que és positiu reflexionar sobre la creació de comissions assessores locals que reforcin la qualitat i l'equilibri en la formació de les col·leccions.

²⁷ Vall, A. *Esporgar : manual d'avaluació crítica de la col·lecció*. Barcelona : Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 2008.

6. Conclusions : cap al lideratge en el servei cultural de proximitat

L'objectiu del treball becat era reflexionar sobre l'escenari actual, en base a les dades quantitatives i qualitatives de les col·leccions de les biblioteques públiques de les comarques de Girona, i projectar una sèrie de propostes, en base a les dades, la tendència arreu de les biblioteques europees, espanyoles i catalanes, i l'opinió dels experts.

Concloem el treball a partir d'haver constatat que existeixen unes línies clares d'aposta estratègica:

- Les biblioteques públiques han de convertir les seves col·leccions en híbrides, combinant els suports tradicionals amb els digitals, substituint quan s'escaigui la compra per l'accés, tothora que ofereixen els enginyers tecnològics necessaris per garantir-ne la lectura, a partir de perseguir una posició de lideratge en la distribució a la societat de les últimes tecnologies. Cal substituir paulatinament determinades seccions de les biblioteques públiques per estacions de treball amb accés a recursos informatius seleccionats, testats, i que siguin complementats per mètodes i sessions d'autoformació.
- Les biblioteques públiques contenen col·leccions que compleixen els estàndards a efectes numèrics, però la quantitat no pot suplir la necessària qualitat i equilibri en les col·leccions. La tasca de revisió dels fons ha de ser continuada i sistemàtica.
- Les biblioteques han d'apostar amb fermesa per dotar de continguts locals a Internet, sigui per mitjà de la identificació de recursos digitals existents, sigui per la creació de nous recursos o la digitalització de les col·leccions locals, en cooperació amb altres institucions culturals: arxius, museus, entitats i associacions locals.
- Les biblioteques públiques han d'eliminar del servei de préstec, lligat íntimament a les col·leccions, les restriccions al nombre de documents; i han de poder garantir un servei eficaç de préstec interbibliotecari entre les biblioteques de la demarcació, a 48h.

- Les biblioteques públiques han d'especialitzar-se temàticament, a partir d'un mapa temàtic de la demarcació sorgit del consens de les biblioteques, però especialment de les necessitats dels usuaris de tota la demarcació. La selecció dels fons especialitzats ha d'estar basada en l'expertesa del personal bibliotecari, i el suport de professionals externs a les biblioteques.
- Les biblioteques públiques han de ser capaces de seduir els seus usuaris amb propostes de lleure associat al consum cultural procedent de les seves col·leccions: literatura, música, i cinema. La capacitat del personal a l'hora de recomanar itineraris culturals ha de ser un pilar de la seva formació continuada.
- És imprescindible un lideratge dels serveis centrals en la planificació de polítiques i redacció de plans i documents que serveixin de full de ruta, o de recomanacions de mínims, per al bon desenvolupament de les col·leccions i els processos que les afecten. Aquests documents poden ser produïts en col·laboració amb altres serveis centrals, que tenen les mateixes necessitats i estan, en bona part, treballant-hi.
- És molt important tenir en compte les diferents interpretacions i postures dels professionals que treballen a les biblioteques. Per vèncer reticències i incorporar totes les veus al debat, proposem la organització de viatges professionals, l'intercanvi d'experiències amb professionals de fora, el foment de treballs de recerca en l'àmbit bibliotecari de la demarcació (caldrà treballar en eines o recursos bibliogràfics que descriguin la realitat de les biblioteques). Caldrà preveure també formació contínua específica

Fa pocs anys, les biblioteques de la demarcació van ser pioneres a l'Estat en oferir el servei d'accés a Internet. Proposem tornar a posicionar les biblioteques en situació privilegiada i assumir un lideratge en aquest sentit. Les biblioteques no han de copiar models de gestió ja existents sinó crear-ne un adaptat a l'actual realitat. No és només un canvi de model sinó un canvi de paradigma.

Les biblioteques públiques, garantia del servei cultural de proximitat a la majoria de municipis de la demarcació de Girona, han d'adaptar-se en tres anys al canvi de paradigma que suposa la irrupció dels nous suports digitals, i al canvi d'hàbits d'accés a la cultura que la població està vivint amb intensitat.

5. Bibliografia

ANGLADA, LLUÍS, Lluís. *Bdig (biblioteques digitals i cooperació)*

[En línia]. [s.l.] [s.n.], 2009 <<http://bdig.blogspot.com/2009/10/tenim-llibres-e-les-nostres.html>> [Consulta: 29 octubre 2009]

CAMPAL GARCÍA, M. "Las bibliotecas públicas y las redes ciudadanas: propuestas para las comunidades enred@d@s". *Boletín de la Asociación Andaluza de Bibliotecarios*. Vol. 73 (2003), p. 85-108. També disponible en línia a: <<http://web.usal.es/~fcampal/investigacion/index.html>>. [Consultat: 08 setembre 2008].

CATALUNYA. DEPARTAMENT DE CULTURA. *Mapa de Lectura Pública de Catalunya* [en línia]. [Barcelona]: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, cop. 2003. <<http://www20.gencat.cat/portal/site/CulturaDepartament>>. [Consulta: 20 octubre 2009]

Directrius del Manifest sobre Internet de l'IFLA-Unesco [en línia]. Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 2007. <<http://www.cobdc.org/publica/directrius/index.html>> [Consulta: 20/10/2009]

DOMÍNGUEZ SANJURJO, M. RAMONA. "Cooperación con otros servicios de información". A: *Nuevas formas de organización y servicios en la biblioteca pública*. Gijón: Ediciones Trea, 1996. ISBN 978-84-89427-17-4

DOMÍNGUEZ SANJURJO, M. RAMONA. "La presentación de los fondos de libre acceso: los centros de interés". A: *Nuevas formas de organización y servicios en la biblioteca pública*. Gijón: Ediciones Trea, 1996. ISBN 978-84-89427-17-4

GAILLARD, X. «La Fira del llibre de Frankfurt s'obre a la cultura xinesa» El Punt.Cat [Girona] (14 octubre 2009) <<http://www.elpunt.cat/noticia/article/5-cultura/19-cultura/91889-la-fira-del-llibre-de-frankfurt-sobre-a-la-cultura-xinesa.html>> [Consulta: 20 octubre 2009]

GIBERT RITA, ELISABET; PÉREZ SALMERÓN, GLÒRIA. *Política de desenvolupament de la col·lecció del Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona*. Barcelona: Diputació de Barcelona, Servei de Biblioteques, 2003.

També disponible en línia a:

<<http://www.diba.es/biblioteques/documentspdf/pdc.pdf>> [Consultat: 08 setembre 2008]

GÓMEZ HERNÁNDEZ, JOSÉ ANTONIO. "El fomento del aprendizaje permanente y autónomo como misión de la biblioteca pública". A: *La biblioteca pública: portal de la sociedad de la información*. Madrid: Dirección General del Libro, Archivos y Bibliotecas, 2002. p. 312-320. També disponible en línia a:

<<http://www.um.es/gtiweb/jgomez/.../BIBLIOTECAYAPRENDIZAJE.pdf>> [Consultat: 08 setembre 2008].

GRINDLAY, D.J.; MORRIS, A. "The decline in adult book lending in UK public libraries and its possible causes" *Journal of Documentation*, vol. 60 (2003), núm. 6, p. 632-657

HERNÁNDEZ, HILARIO, dir. *Las colecciones de las bibliotecas públicas en España: un informe de situación*. Salamanca: Fundación Germán Sánchez Ruipérez, 2003. Versió en línia a:

<http://www.bibliotecaspublicas.info/colec_bp/coleccion/index2.html#capa6a>

HUYSMANS, FRANK; HILLEBRICK, CARIEN. *The future of the Dutch public library: ten years on*. The Hague: Netherlands Institute for Social Reserach, 2008. ISBN 9789037703801

IFLA. *Directrius IFLA/Unesco per al desenvolupament del servei de biblioteques públiques*. Barcelona : Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 2002. ISBN 84-86972-14-0.

"Llei 8/1987, de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya". *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (27 d'abril de 1987), núm. 832, p. 1.563-1.592.

"Llei 4/1993, de 18 de març, del sistema bibliotecari de Catalunya". *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (29 de març de 1993), núm 1727, p. 2.217-2.222.

LLUECA, CIRO. "Les biblioteques públiques i les biblioteques escolars: estat de la situació i línies de futur". *Item: revista de biblioteconomia i documentació*. Vol. 48 (2008), p. 31-48

LOZANO DÍAZ, ROSER. "Interacciones con la comunidad: la búsqueda de sinergias. La comunicación y la cooperación, habilidades técnicas a desarrollar". A: *La biblioteca pública del siglo XXI: atendiendo clientes, movilizandopersonas*. Gijón: Ediciones Trea, 2006. ISBN 9788497042512

MODIGH, B. "Cooperación: la manera de sobrevivir de las bibliotecas públicas". A: *Congreso Nacional de Bibliotecas Públicas (2on: 2004: Salamanca)*. II Congreso Nacional de Bibliotecas Públicas. La biblioteca pública: compromiso futuro. Madrid: Ministerio de Cultura, 2004. p. 26-30. També disponible en línia a: <http://travesia.mcu.es/portalnjb/jsui/handle/10421/811> . [Consultat: 08 setembre 2008].

NIETO, J.; VILAGROSA, E. *Els nous estàndards de biblioteca pública de Catalunya 2008* [En línia]. [Barcelona]: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 2008. http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/DGCC/.../estàndards_catala.pdf [Consulta: 20 octubre 2009]

OMELLA I CLAPAROLS, ESTER. *La biblioteca pública a la província de Barcelona: un servei en xarxa*. Bailac i Puigdemívol, Assumpta (coord.). 2a ed. revisada i actualitzada. Barcelona: Diputació de Barcelona, Xarxa de Municipis, DL 2002. També disponible en línia a: http://www.diba.cat/biblioteques/documentspdf/publicacio_omella_cast.pdf. [Consultat: 08 setembre 2008].

MÉNDEZ MARTÍNEZ, CARMEN. "Perspectivas del servicio de préstamo interbibliotecario en las bibliotecas públicas españolas". A: *Congreso Nacional*

de Bibliotecas Públicas (2on: 2004, Salamanca). II Congreso Nacional de Bibliotecas Públicas. La biblioteca pública: comprosimo futuro. Madrid: Ministerio de Cultura, 2004. p. 425-433.

UNESCO. *Manifest de la Unesco de la Biblioteca Pública 1994*. [Barcelona]: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, [1994]. Disponible a: <http://www.ifla.org/VII/s9/unesco/catal.pdf> [Consulta: 20 octubre 2009]

VALL CASAS, AURORA. *Esporgar : manual d'avaluació crítica de la col·lecció* / Aurora Vall Casas i Àngels Rius Bou. Barcelona : Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 2008. (Eines i instruments; 2). ISBN 84-2332-123-1

6. Annexos

Annex 1. Qüestionari per a entrevistes a les directores de biblioteques de la mostra.

Diputació de Girona. Beca "Els fons documentals de les biblioteques públiques de les comarques de Girona".

Qüestionari per a l'elaboració de la diagnosi de les col·leccions de les biblioteques públiques de la demarcació de Girona que pertanyen al SLPC, i de les eines emprades per les biblioteques en el desenvolupament de les seves col·leccions.

1. Eines identificatives

- 1.1 Nom de la Biblioteca
- 1.2 Any de fundació
- 1.3 Nom del director/a
- 1.4 Nom del municipi:
- 1.5 Població del municipi a 31/12/08
- 1.6 URL de la web de la biblioteca

2. Fons

- 2.1 Fons de la biblioteca a 31/12/08
 - 2.2 Fons per tipologia de suport
 - 2.2.1. Nombre de monografies
 - 2.2.2 Nombre de DVDs
 - 2.2.3. Nombre de revistes
 - 2.2.4 Altres materials
 - 2.3 Per tipologia temàtica
 - 2.3.1. % de volums que pertanyen a cada número de la CDU
 - 2.3.2. Infantil i juvenil
 - 2.3.3. Nom dels Centres d'Interès existents a la biblioteca
 - 2.3.4 Col·lecció Local
 - 2.4. Llengua dels documents
 - 2.4.1. Català
 - 2.4.2 Castellà
 - 2.4.3. Anglès
 - 2.4.4 Francès
 - 2.4.5 Àrab
 - 2.4.6 Altres llengües: identifiqueu les més presents a la vostra col·lecció
 - 2.5 Fons digitals
 - 2.5.1 La biblioteca selecciona recursos digitals d'àmbit local?
 - 2.5.2 La biblioteca selecciona recursos digitals d'àmbit temàtic?
 - 2.5.3 Publica a la web
- ### **3. Pressupost i proveïdors**
- 3.1. Pressupost municipal per a l'adquisició de fons 2008
 - 3.1.1. Pressupost general 2008
 - 3.2. Pressupost total per l'adquisició de fons 2008

3.3. Tipologia de proveïdors (% aproximat de les compres)

3.3.1. Proveïdors locals

3.3.2 Compra per Internet

3.3.3 UTE

3.3.5 Compra per catàleg

3.3.6 Visites comercials

4. Donatius

4.1 Existeix un procediment per al tractament dels donatius?

4.2 Heu rebut donatius de llibres en els últims 3 anys?

5. Personal que selecciona

5.1. Existeix personal responsable de la selecció del fons? (nom i especialitats)

5.2 Existeix un consell assessor municipal amb competències en la selecció del fons?

6. Processos

6.1 Identifiqueu el procés de selecció i adquisició de fons a la vostra biblioteca

7. Eines

7.1 Existeix una carta de col·lecció o document de política d'adquisicions i formació de la col·lecció? (annexeu-lo en la resposta). És públic aquest document?

8. Expurga

8.1. Existeix un procediment per a l'expurga de la col·lecció?

8.2. S'ha produït un procés d'expurg de la col·lecció en els últims 3 anys?

8.3. Quina destinació es dona als documents expurgats?

9. Préstec 2008 per tipologia

Ciro Lluca clluca@uoc.edu

Carme Fenoll mfenoll@uoc.edu